Vynnychenko, Volodymyr
Bilia mashyny

ЧИСЛО 2.
ВИДАВНИЦТВО ПРОСЬВІТНОЇ КОМІСІЇ
РУСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО

БІЛЯ МАШИНИ

ОПОВІДАНЄ

Ціна 10 центів

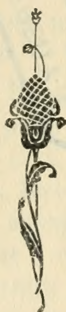
З ДРУКАРНІ "НАРОДНОЇ ВОЛІ",
524-530 Olive Street, Scranton, Pa.
1916.

Володимир Винниченко

BILIA

БІЛЯ МАШИНИ

ОПОВІДАНЄ

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

СКРЕНТОН, ПА.

ВИДАВНИЦТВО ПРОСЬВІТНОЇ КОМІСІЇ РУСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

1916.

/

I.

Південь. Сонце пече наче підрядило ся зробить за сьогодня з землї перепічку. Де не станеш, здаєть ся, круг тебе і з-гори і з-низку пала якась велетенська піч і шугає без перестанку пекельним полумям. Дихати важко.

У полї пусто вже. Не веселять очей густі довгі ряди кіп, не луна у яру дзвін коси; голо й сумно, подихає осїню.

По шляхах і по межах подекуди суне поважно гарба зі снопами. На нїй, задравши до-гори голову, лежить собі якийнебудь засмалений з білими плямами хлопець і хльоска иноді з гори батіжком. Йому сонце не вадить. Часом, підвівшись, він крикне лїниво "гей", плюне через губу і знов розляжеть ся й тягне безкраю пісню свою.

Гін на троє від села Цурупалок йде машина пана Скшембжховського. Тут уже чисте пекло. Попадеш сюди і з початку нїчого не розумієш: стук, грюк, ґвалт, якийсь рев, якийсь свист, чогось кричать, десь сміють ся, порох, полова, дим... Крізь туман, що стоїть навкруги, видно щось велике й червоне, чути, як сердито гуде і грюкоче воно. Тільки оговтавшись трохи, починаєш розуміти сю просту картину. Стоїть собі добросердна, ненажерлива звірюка, гуде, грюкотить, а люде пхають її в пащу і не вспівають нагодувати її. З радісним ревом хапає вона сніп за снопом, торощить його залїзними зубами своїми і знов голодно й жалібно реве та гуде. Не вспіють пятнадцятеро засмалених, запорошених, живих істот вигребти з під неї, як треба знов пхати її в пащу, бо сердито гуде вже і клаца порожнїм барабаном. Не вспіють всунути снопа, як уже летить полова й солома піднїмаєть ся горою під соломотрясом. І пятнадцятеро прислужників, гукаючи, поспішаючи, одкидають, розмазують на-швидку піт по лицї, і знов підхо-

плюють з-під неї, і знов одкидають до хлопчиків. А сї теж не дрімають: зачепивши купу волоком, тягнуть до великих, жовтих ожередів, на яких видно тільки брилї дядьків та довгі вила. Робота кипить.

А машина гуде й наче аж ревне радісно, як попаде зразу добрий шматок. В таких випадках машиніст Арсентій Трохимович звичайно сердить ся і щось кричить до барабанщиків; але ті ніби не дочувають. І цїлїсенький день її годують і підбірають з-під неї. Віз підїзжає за возом, гарба за гарбою. Вже позвозили з Розкопаного яру, вже почали з Чортової пасїки, а звірюка все реве і голодно кланца своїми колесами, пасами, соломотрясами.

А сонце пече. Піт уже не витирають, і він вільними шляхами розходить ся по запорошених лицях, вибираючи, де менче пороху.

Молодий економ, пан Гудзїнський, або як звуть його селяне, Гудзик, ходить злий і темний, як хмара. Він то підійде до паровика, байдуже ніби подивить ся на дорогу, що йде до села, то знов вертаєть ся назад, злий і похмурий. На йому черкасиновий, стальової масти піджачок, високі ковнїрчики з червоним гальштучком і риженькі штанцї в чоботи. На голові ярусний, синїй картуз із ремінцем, на руцї довгий, зложний у-двоє нагай.

Всї люде коло машини непримітно, але пильно слїдкують за ним. Всї бачать, як гостреньке, засмалене личко його що разу робить ся гостріше, губи тоншають і вся невеличка постать іще більше зменшуєть ся. Він се знає і це піднїмає у його тупу, глуху ненависть до них. Він знає, що їм усїм до одного відомо, кого він виглядає так пильно і чого так виглядає. Він знає, що їм навіть відомо, коли він буде вінчатись із Гликерею Парменовною; відомо, скільки дає йому батько її монопольщик викупного за надзвичайно великі зуби, за косі очі, за 28 лїт своєї дочки, "модиски". Відомо їм і те, що він кожного дня приймає її біля машини, привча до хазяйства

(бо вона була в городі "модискою"); відомо, що він із великою охотою замість сього запхнув би її в піч паровика, як би дала вперед гроші; відомо, що він ненавидить її так, як ненавидить зараз усіх, що біля машини.

А по дорозї, що йде до села, анї лялечки. Гудзик корчить байдуже лице, повертаєть ся і злісно накидаєть ся на першого, хто попадеть ся під руку. Лаєть ся гостро, єхідно, з ненавистю.

— Ах, яка з неї робота! — з погордою тикає він нагаєм під машину. — То по твойому робота? То робота, питаю, кукло ти американська?!

— Як граблї короткі... — почина дївчина і змовкає: пан Гудзик зараз же вихоплює в неї граблї, засовує далеко під машину й вигортає купу полови.

— Кукла! — шипить він, кидаючи на неї граблищем. Дївчина винувато ухиляєть ся і ловить граблї.

— Тобі до машини ставати! Дїтий няньчить у жидів, жидівська помийнице ти!... Ач, яка красуля!... кудии-и-ж сунеш, герге-е-по! — знов хапа він граблї й поверта в другий бік. Дївчина покірно посуваєть ся за граблями.

— Кукла єгипетська! — злісно кида він і одходить.

На-а-а моди-и-сцї сарахв-а-н...
Біля неї Гудзик пан...

чуєть ся десь за соломотрясом і на всїх лицях з'являєть ся весела усмішка.

Добре, добре! — думає Гудзик, їдучи до паровика. — Заспіваєте ви у мене не так! Я вам заспіваю. Що то ви заспіваєте, як за грішми прийдете!...

І він виразно собі уявляє, як у суботу прийдуть "вони" за розщотом, а він нахилить голову на-бік і, нїби жалкуючи дуже, сумно одповість їм: "Біда, хлопцї! Не прислав пан гроший, візьмете вже мабуть у ту суботу"....

І хоча вони добре знають, що се правдива брехня, хоча знають, що він віддає їм же їхнї гроші за проценти, що навіть зараз у його в кишенї є гроші, постоять, погомонять, почу-

хають ся і підуть собі з Богом до другої суботи. Бо не їхня тут сила, а його, бо не він у їхніх руках, а вони у його. І знає він, що ненавидять вони його, що покірливість ся до часу, до години, знає, що погано буде йому, як і він попадеть ся, але від сього ще більша ненависть закипить до них.

По дорозі ні душі. Гудзик знов робить байдуже лице і повагом іде до машини. Пісня ще дужчою хвилею несеть ся з-за соломотрясу й жене кров Гудзикові в голову. Настрій накипає. Хочеть ся когось ударить, пригнітить, хочеть ся чимнебудь виявить накипіле почуття.

— Карпе! — гукає він до присадкуватого, широкоплечого парубка в синїх пукатих окулярах, які носять, звичайно, ті, що стоять біля соломотрясу. — Ти на гулянку прийшов сюди? Забирай ся на місце.

Карпо повертає до його запорошене лице з широким носом і товстими губами і зараз же знов нахиляєть ся до парубка, що вигортав полову з-під машини.

— А як не схоче сьогодня заплатить усїм, кидати зараз же всїм роботу... До одного! — бурмоче він. — А як буде хто... теє... значить, не приставать до нас, під ребра й амінь...

—Карпо!...

— І не заціпить идолу! — усміхаєть ся Карпо, не дивлячись на Гудзика. — Гудзя проклята!... Так ти ж гляди: як зявить ся модиска, зараз же катай до мене...

Парубок підводить ся, виправля спину й витера піт.

— О, Гудзя вже біжить сюди! — тихо промовляє він до Карпа і знов нахиляєть ся під машину.

— Хай біжить! — байдуже, крізь зуби, цїдить Карпо і тихо йде собі до соломотрясу.

На модисці-ї-ї сарахва-а-н...

— голосно заводить він, проходячи повз Гудзика, що вже наблизив ся до його, й заклада руки за спину.

Коло неї Гудзя пан...

— Карпо!! — визвіряєть ся Гудзик. — ти на проходку прийшов сюди? Мурляка чортова!

Гей, модиска моя, ти любезная моя!...

Біля машини прокочуєть ся регіт, і Карпо важко проходить до соломотрясу, голосно виспівуючи.

— Н-ну! — дивлячись йому в слід промовля Гудзик і, стиснувши губи, йде за паровик. — се тобі не минеть ся так!

Ненависть давить йому груди до болю. Кожне засмалене лице, кожний хриплий голос робітника дратує його і виклика бажаня помститись, придавити, показати, що сила його, а не їхня.

— Знов солому роскидав, вахляяко! — зупиняєть ся він біля паровика і пильно дивить ся прямо в лице кочегарові.— Знов тобі говорити це, бодай з тобою лихо говорило, чорта дурного шматок.

Кочегар, високий, млявий Данило, одводить погляд від печі, мовчки, понуро обдивляєть ся навкруги і знов задумливо дивить ся в червоне полум'я.

— Та до кого ж я говорю!? — вмить скажено вириваєть ся у Гудзика фистулою. — Солому мені!

Данило мовчки повертаєть ся й почина підкидати солому ногами.

— Ач, дурне бидло, чим підгортає. — Граблї, йолопе, візьми, граблї!...

Данило іде кудись за граблями.

— А ти ж куди? — куди біжиш? — накидаєть ся Гудзик на дївчину, що, витираючись фартухом, наближалась до дїжки з водою.

— А вже ж не виглядати когось! — насмішкувато кида та й підставля рота під чіп. Гудзику хочеть ся кинутись на неї, здавити за горло, загризти її, але... дивить ся тільки, як вода тонесенькою цівкою збігає з-під чопа у витягнуті губи дївчини й почуває, як злість наче грудкою важкою проходить по його грудях.

— Ху — напившись, втираєть ся дївчина й нїби до себе додає з дивуванням: — І чого її так довго немає? Кумедно! — І, зареготавшись, хутко біжить до машини .

II.

А модиски нема. Сонце, немов утомившись, стало сїдати, і з поля повіяло свіжим повітрям. Здавалось, робота повинна б іти жвавіше, а тимчасом біля машини коїлось щось чудне. Починаючи з баранбанщика Андрона і кінчаючи погоничем Михалком, всїма опанувала якась млявість і неохота. Біля ожередів стояли навезені й не викидані копицї, коло соломотрясів иноді набіралось стільки, що треба було спиняти машину, щоб дати їй ход; полова підпірала машину і спиняла колеса, що черкались по нїй; навіть жидки біля віялок чимсь були заклопотані й не звертали уваги на роботу. Гудзик не переставав лаятись. Кине одного, треба бігти до другого; розігнав одну купку, що палко про щось говорила, в другому кутку вже держить якусь промову Карпо. На барабанї сміх, регіт, під барабаном палкі балачки, всїма опанував якийсь інтерес. Машина все частїш і частїш голодно гуде й гуркає, возії все частїше чогось барять ся, а всї навіть на се й не звертають уваги.

Гудзик почина догадуватись, почина розуміть сей настрій і страх холодить йому серце. З ненавистю дивить ся він, як настрій обхоплює навіть кочегара Данила, примушуючи його жвавіше сунуть солому й повертать здоровенною коцюбою.

“Нїчого, нїчого, я вам покажу, підождїть ви, мурляки прокляті!” — думає він і ще енерґічнїйше біга й лаєть ся.

— Чого ж став? Чого став? Під'їзжай, під'їзжай!! — накидаєть ся він на возія — парубка, що, балакаючи з дївчатами, підібрав віжки і збірав ся під'їзжать до машини. Парубок здрігнув ся й, поспішаючи, шарпнув і зацмокав на коней.

— Куди ж ти? Куди вернеш, гаспиде? В м-а-ашину, проклятий, в машину, ироде, в'їдеш, бодай ти на могилки виїхав! Соб держи! Соб, тобі говорю!... — скажено, несамовито говорить Гудзик і підбігає до коней. Схопивши за віжки, він круто повертає, віз раптом перехиляєть ся і вкупі з парубком, під акомпанімент криків і сміху, тихо, поважно лягає на землю. Земля навкруги вкриваєть ся снопами.

— Ну, от!... — похмуро буркає парубок, встаючи з-під снопів і сердито починає шукать картуза. Гудзикові й ніяково і досадно за сю ніяковість і злість аж кипить до "мурляків", що, прикладаючи і глузуючи, реготчуть ся з його.

— Бач, що наробив! бач, кукла американська, що наробив! — шипить він до парубка. — Покорчило б тобі, анафема!

—А чого ж шарпали...—не дивлячись на його й витрусуючи картуза, кидає "анафема"! — Тепер піднїмай...

— "Піднїма-ай"! — перекривляє Гудзик, — за печінки б тебе підняло, ироде.... Піднїмай же, чого ж стоїш, дубом би тебе поставило!...

— А що я сам його буду піднїмати?—вмить визвіряєть ся парубок і люто пхає ногою сніп. — Та хай воно тобі сказить ся!... Сам шарпнув, перекинув, ще й лаєть ся... Гроші дай, он, що!...

Він скінчив поганою лайкою й нервово одійшов до коней. У Гудзика аж серце замерло від "тобі", "сам", "дай", і гидкої лайки. Що ж се? Коли се було, щоб який-небудь хлоп насмілив ся сказать йому, панові економові, "ти"? Коли було, щоб вони до того забули своє становище, що висловлювали голосно незадоволення? Було ж навіть, що робили йому мало не задурно і то не казали "гроші давай". Бувало, не тиждень, а місяцї не бачили зароблених гроший, а все ж не кричали: мовчали, чекали і може, лаялись, та все се нишком. А тепер?... І Гудзик пильно, зі страхом обдивляєть ся навкруги і... троха заспокоюєть ся. Лиця хоча й похмурі, сердиті, але чого небудь нового не видно.

Щоб заховать своє ніякове мовчання після парубкових слів, він так само мовчки одходить.

Парубок же, постоявши біля коней, повозившись там, підійшов знов до воза й суворо гукнувши возіїв на допомогу, став підсовувать плече під драбину. Возії позлїзали з возів і теж стали ходить і вишукувать місця, де б зручнїше підмостити спину. Почалось піднїмання з лайкою, сміхом, з одпочинками й балачками. А тим часом машина голодно ревла, лящала пасом і наче сердилась, що барабанщики стоять собі й весело балакають, подивляючись на обидва боки у-низ. І з другого боку теж щось трапилось, бо нїхто не гадав подавати снопів. Всї спочивали і з цїкавістю слїдкували за підійманням воза. За скиртами лаяв ся Гудзик.

— Ей, чорнява!... Чорнява на три пальцї під носом, бодай ти виросла! — чуєть ся вмить із барабана, і під машину загляда запорошене з пукатими, синїми окулярами на носї лице барабанщика Андрона. І крім сих окулярів, чорних якихсь купок на місцї вусів і носа нїчого за порохом не видно. Губи зложені зовсїм серйозно, тільки куточки здрігують ся посмішкою.

Дуже висока, зовсїм білява дївчина, до якої гука він, навіть не поворухнеть ся, задивившись на воза.

— Ей, ти! Чорнява!... Біла хустина!... Тю! Федоська!

Федоська здригуєть ся й починає шукати очима.

— Сюди! сюди! лупни!

Федоська підніма голову й, забачивши Андрона, усміхаєть ся.

— Іди сюди... — киває той головою. Дївчатка круг його весело посміхають ся і наперед почувають задоволення.

— Чого?

— Та йди, дурна!... Іди, я тебе сподобав... Іди, моє серце...

Дївчата сміють ся, а з ними й Федоська.

— Та йди, не бійсь: я мнякий... як віск на морозї. Ну?... Води принесеш... — додає він, піднїмаючи відро.

Дівка неймовірно дивить ся на дівчат, на відро й рушає. Через хвилину голова її з'являєть ся на барабані.

— Ти вирости хочеш? — вмить серйозно повертаєть ся до неї Андрон і пильно дивить ся в лице.

Дівчата, що дивились на його й собі поробили серйозні обличя, вмить пирскають зо сміху й чекають одповіди від стоторопілої Федоськи.

— Ну, видно, що хоче, — не посміхаючись навіть, провадить далї Андрон і бере Федоську за кінець хустки.

— Так, коли на се вже йде діло, — говорить він, — то ти зроби от що... Та стій, дурна! Чого ж тут соромить ся? Хочеш вирости, то рости, Бог з тобою... Що ж тут? так, значить, зробиш так...

— А, та ну вас! Сміють ся!... Пустїть... — вириваєть ся Федоська і хоче злазити вниз.

— Стій, стій! Підожди... маю справдї сказати тобі де що. Чекай но! Карпо говорив там у вас, щоб завтра не йти на роботу?...

— Говорив... І про модиску...

— Усїм?

— А я знаю? Чула, як казав...

— Дак от що: піди зараз, найди Карпа і скажи йому так: коли буде вже все гаразд, хай прийде на барабан. Треба, щоб починалось у нас... Розумієш? — нахилив ся він до Федоськи і несподївано зробив їй по губах "тпрунки". Федоська аж одкинулась назад і плюнула, коли тим часом дївчата весело реготались.

— Скажеш же?

— Та скажу... А як модиска прийде?

— Тодї все буде... Ну, рушай... Висока рости!

— Ет! — Соромливо махнула Федоська рукою й зникла. Але не встигла ще зовсїм сховатись її хустка, як зараз же зачув ся голос Гудзика?

— Чого... треба... лазила?...

— О, Гудзя вже! — ненависно муркнула одна з дівчат і стала готуватись, щоб приймати снопи від парубка, що вилазив уже на поставлений віз.

— А ти, Андроне, замісць того, щоб згребти та подати в барабан сміття, регіт із ними заводиш? — почув ся через пів хвилини незадоволений, але здержаний голос Гудзика, і на барабані з'явила ся його голова. — Так робити не можна!

— А якого ж біса не дають снопів? — похмуро кинув Андрон, дивлячись кудись у бік. — Пальці ж свої не посуну. Я теж не каторжний... Хоч би ще знав, що гроші матиму й за таку роботу, а то робиш за панське спасибі...

Гудзик ніби не дочув і зліз із барабана, нічого не одповідаючи. Він зна, що з барабанщиком поводитись, як із простим робітником, не можна. "В барабан давати, — не в соломі спати", кожний скаже й кожний барабанщика поважає.

— Та й із сміттям для тебе возитись не буду, — додає Андрон, дивлячись Гудзикови в слід. — Хиба сей сніп укинуть? Ух! — вмить повертаєть ся він і робить руками, ніби згортає сніп і хапає тим часом одну з дівчат за ноги. Та злякано одскакує і, регочучись за всіма, підхоплює снопи, що як груші сиплять ся від сердитого парубка. Машина реве, дзижчить і вкриваєть ся з гори до низу туманом пороху й полови. І всї за нею, хоч і мляво, ніби оживають. Дївчата, перегукуючись і иноді лаючись, тягають лантухи з зерном з-під машини до великого вороху. Хлопчики, з затурбованими й поважними личками, не вспівають тягати купу за купою жовтої побитої соломи. Соломотряси, половотряси зі стуком, грюком без перестану викидають солому й полову і сїрим шаром пороху вкривають лиця робітників, що, як комашня, обсїли навкруги машину. Навіть Андрон затих. Міцно насунувши на лоб картуза, розставивши лікті, він із запалом якимсь хапає сніп за снопом і, майстерно розістлавши його, суне в залїзну пащу машини. Раз за разом чуєть ся дзижчання й ревіння машини-звірюки, яку все більше розпалює Данило. До сього прилучаєть ся жа-

лісна пісня жидків — млинщиків біля вороха зерна і стукотіння віялок і решет. На рядах лантухів, що в три поверхи наложені біля них, сидять замурзані жиденята, з лушпайками із динї в руках і традицийними хвостками з-заду.

Один тільки Карпо не бере участи в сьому концертї. Не вважаючи на Гудзика, він похожає собі між робітниками, зупиняєть ся, балакає і пробираєть ся далї. Після його, розмови стають живійші, а робота більше млява.

— Плачеш? — протискуючись поміж граблями, що ними дївчата одгородили полову, ніби байдуже кидає він до дївчини в чорній хустцї й зупиняєть ся. Та швидко підводить ся й дивить ся на його.

— Еге! драстуй, Химо! — іронїчно уклоняєть ся він. — Ніби не розуміє... Через місяць Гудзине весїлля ж...

— Ну, то що?

Карпо трохи одходить на бік від купи полови, що суне якась жіноча постать і націляєть ся говорити.

— Ну та що, що женить ся?

— Байдуже?

— Пхи! — хита з погордою головою Хима і знов нахиляєть ся, але зараз же підвівши ся, додає: — Не бачила твого Гудзя!... Отто! пхи! Він менї потрібний!...

Але Карпо по очах, по занадто байдужному голосї бачить, що їй не зовсїм уже так байдуже, як би її бажалось вдати. І заздрість ущіпливо пронизує груди і кривить товсті його губи злою посмішкою. Він скида синї окуляри й почина для чогось мняти їх у руках. Маленькі сїрі очі його чудно білїють своїми чистими віками серед запорошених щок і пильно розглядають шнурок із окулярів.

— То б то тобі аж нїщо-нїчогісїнько? — яко мога байдуже й навіть насмішкувато знов кидає він.

Хима не одповідає і старанно вигорта з-під машини полову.

— І вчора, може, скажеш, того до мене не вийшла, що знов батько не пустив?

— А вже ж...

— Хм... А кого ж то вчора Сидір бачив біля економової кухні?

— І-і-і!! — сплеснувши руками, підвелась зразу Хима і так подивилась розкритими очима на Карпа, що кожний, глянувши на неї, зразу сказав би, що її і здивувала й образила така брехня. Але Карпо по оцьому саме й побачив, що вона тільки вживає дуже знайомого йому засобу брехні.

— То б то так не було?

— От нехай мене Господь побє, коли я вчора бачила ту кухню й того оконома, хай він сказить ся! Він менї потрібний, як сиротї трясця... Ото причепив ся! Не бачила якогось економа... Яке щастя, пхи!

— А де ж у тебе взяла ся з китицями хустка?

— О!... Хустка... Тітка приїзжали й купили...

— А Гудзя казав, що купив і ще сам показував Сидорові...

—О!... Сидорові... Так... — змішалась Хима й скорше нагнулась до полови.

— Ага, піймалась!...

— Пхи! піймалась... Ніякої я хустки від його не брала. Ти раз-у-раз чіпляєш ся... Як батько не пускали, то чим я винна?... Потрібний він менї... Мале, погане...

З-за воза з снопами з'явив ся Гудзик, і Хима хутко нахилилась, старанно засуваючи граблї під машину.

— Ага!... Гудзя йдуть... Ось вони тобі зараз скажуть солодке слово... Стерво!

І, похмуривши лице, Карпо одійшов до соломотрясу.

— Знов із Карпом? — пропустивши з суворим поглядом повз себе Карпа й зупиняючись біля Хими, промовив Гудзик.

— О! "З Карпом!" Він менї потрібний!... То він граблї менї набив, бо усе чогось спадають... "З Карпом"!

І ображена Хима енергично засунула граблї під машину.

— Що ж він тобі тут говорив таке, що ти так руками плескала?

— "Що говорив"... Говорив, що... А ви нащо усїм росказуєте, що подарували менї хустку... Усї парубки вже знають... Гарно як!

— Хто росказував? — здивував ся Гудзик.

— Ум... ще й нїби не знають!

— Та йди к чорту! Що, я дурний росказувать?

— Ну-да... А Карпо казав, що ви казали Сидору...

— Бреше! То він випитать у тебе хотїв... А ти й перелякалась свого коханого та й плетеш чорт-зна-що...

— Еге, "коханого"! Так... потрібний він менї... Пхи!...

— Брешеш!

— О! "Брешеш"!..

— А вже ж брешеш, бо Мошко сам тебе бачив з ним за старим млином...

— І-і-і! — сплеснула руками Хима і широко-розплющеними очима подивилась на Гудзика. Але той подививсь їй у вічі, плюнув і одійшов. Хима з погордою подивилась йому в слїд, хитнула головою і знов нахилилась під машину.

— Нї, сей Карпо щось таки затїває, — думав Гудзик, ідучи повагом до свого доглядного пункта, — тут щось... Хм... Нехай, нехай... Он навіть і сей щось коверзує... Ач... прокляті мурляки!

— Чого ж рота роззявив? Поганий! — накинувсь він на хлопчика в картузї по самі вуха, що стирчали як у миші, і білих штанцях на однїй шлейцї.

— Та валок одчепи, мацапуро!... Повилазило?

Хлопчик перелякано сьорбнув носом, спинив конячинку, що вів за недоуздок і став возитись біля канату.

— У-у, кукли! — муркнув із невимовною злістю Гудзик і, одійшовши трохи, став дивити ся на шлях. Біля самого села по дорозї ворушилось щось чорне. Через хвилину воно було вже

більше, через дві — ще більше, видко, що наближало ся дуже хутко.

Ніби верхи, ніби пішки... — дивував ся Гудзик, приставивши руку до козирка з ремінцем. — Біжить швидко... А-а-а! Пан Ян на вельосипеді!

І Гудзик із досадою згадав, що він на сьогодня обіцяв пану Яну послать до двору гарненьку дівчину від машини. Не послать не можна, тим паче тепер, коли він гадає відходить і поживить ся на шлюб у старого Скшембжховського; послать же нема кого, бо тепер, мабуть, ні одна не піде. І дивлячись, як чорне все побільшувалось, він хутко став перебирати в думці всіх дівчат, що були біля машини.

— Ага!... Хима!... Послухаєм, що тепер Карпо заспіває... Хм...

І навіть дуже задоволений, він став нетерпляче чекати Скшембжховського. Через хвилину вже можна було розібрати гарненьке біленьке личко пана Яна з блакитними, невинними, великими очима й свіжими, пухкими, румяними губками, над якими ледве примітно чорніли маленькі вуса: можна було навіть побачить на сьому дитячому лиці якусь тупість, сухість і надзвичайну чваньковитість.

Зстрибнувши з вельосипеда, він обережно спер його на лантухи з зерном і недбало тикнув Гудзикові руку. Той, звичайно, удав дуже задоволеного з сього.

— Prosze pana, сьогодня зовсім мало гарненьких. Але я пану покажу, prosze pana... — підморгнув він напів по-приятельськи, напів по-рабськи, але з тою міною, що буває у кімнатних рабів. — Дівчина... пан сам зобачить...

Але пан тільки холодно дивив ся своїми ясними, дитячими очима і, прямуючи до машини, силкував ся пронизати оком туман полови й навіть хустки, якими дівчата й молодиці захищали свої лиця від пороху й сонця. Біля машини замовкло. Парубки ще більше нахмурились і люто махали граблями й вилками, мов уявляючи на них що инше замісць полови та со-

ломи. Навіть і дївчата не прояснїли, що бувало раз-у-раз, як з'являв ся "панич". Тільки деякі, не втерпівши, бігали нїби за дїлом до Гудзика і кидали в "Янека" гострим, метким, як блискавка, поглядом. З барабана чув ся веселий сміх і голос Андрона.

Карпо стежив за Химою, і злість все більше розпливалась йому по грудях.

— Ач! ач! — думав він, дивлячись, як вона то зазирала під машину, то забігала на другий бік і весь час мала такий вигляд, нїби бігала за дїлом і не знала навіть, що прийшов "панич Янек".

Слїдкував він і за Гудзиком, слїдкував і за його злогарною, злою усмішкою, з якою він, нїби жартуючи, хльоскав дївчат нагайом і показував Скшембжховському; слїдкував за його поглядами, які кидав той на всїх, нїби бажаючи сказати: "от же вам! от же вам!"

Але до смаку "Янека" не знаходилось. Та занадто тонка була, та висока, та великі зуби мала. "Янек" тільки мовчки одвертав ся й рушав далї. Всї мовчки дивились просто перед себе і коли-не-коли перекидав ся дехто словом.

— А ну, ти!... Повернись! — хльоснув Гудзик нагаєм товсту дївчину в білій сорочцї з червоними, товстими литками, що аж "вилискувались" з-під короткої спідницї. — Ти з Цурупалок?

Дївка повернулась і, соромлячись, засміялась.

— Ну?

— Ба нї...

— А звідки ж?

— Хі-хі-хі!

"Янек" рушив.

— Се погана, "прошен пана"... — йдучи по-заду з нїяковістю промовив Гудзик. — ось... Горпино, Горпино!

Висока, чорнява дївчина поважно повернулась і зиркнула в їх бік.

— Іди сюди!

— Та йди... Треба...

Дівка знехотя сперла граблї на машину й не поспішаючи стала наближатись до них. Гарні її очі дивились спокійно й холодно.

— Ти там... е... е... Ти одгортаєш полову?

— А то ж...

— Ну, так... той... А чи не багато там дівчат? Може... е... е... зайва котра?....

— А я знаю?

— Ну-да... але... Ти от що... Передаси комусь граблї й підеш до двору... Там панич передадуть тобою квітки... Бо менї сьогодня на залїзничий дворець треба...

Дівчина подивилась на його з погордою і з насмішкою і мовчки мішла назад.

— Цуж то? — здивовано підняв брови пан Ян і подивив ся незрозуміло на Гудзика.

— Не хоче, хлопка! — злісно кинув Гудзик і рушив далї. "Панич-Янек" ще раз озирнув ся на високу, поважну постать Горпини й пішов за Гудзиком. Перейшли на другий бік машини. Гудзик ще отвертїше став показувать Янекові всї вдачі дівчат, ще злораднїйше повертав їх на всї боки перед ним і наумисне хльоскав нагайом, як коров на базарі.

— Прошу пана, можна менї граблї набити, бо чисто злазять, — підбігла вмить до них Хима й кинула гострим, палким поглядом на "Янека". Гарненьке її личко було витерте від пороху і приваблювало здоровим і свіжим рум'янцем.

— Граблї? — спитав Гудзик і подивив ся на Янека, що зараз же впив ся в Химу очима ,озираючи її з ніг до голови.

— А ся піде? — спитав він по-лядськи у Гудзика.

— Піде, піде, прошен пана... З тобою там хто одгортає?

— Федоська, Килина Галасенкова...

— Ну, то от що: кидай граблї,; хай там хтось за тебе одгортає, підеш у двір...

— Зараз?

— А вжеж ж!...

— Чого?

— Там панич дадуть тобі квітки...

Хима замнялась.

— Ну?

— Не хочу...

— Що? Що ж, тебе прохати, чи що? Не базікай же, забирайсь!... Нічого...

— Я до двору не піду! — твердо промовила Хима й повернула ся йти.

— Як не підеш — скрикнув Гудзик, — значить...

— Хиба я такий страшний, — перебив його Ян, холодно усміхаючись до Хими. — Я не кусаюсь...

Хима кинула на його поглядом, трохи подержала його в невинних та ясних очах його й повернулась до Гудзика:

— Ну-да, щоб вигадали що-небудь...

— Дурна! — ніхто нічого не вигадає...

— Еге, не вигадає... Ось і тепер усї дивлять ся сюди...

— Та хай дивлять ся, може повилазить... А панич дадуть тобі заразом і виплату за той тиждень... Тобі ж грошей треба?

— А то ж...

— Ну, от... Прошен пана, їй за тиждень руб вісїмдесять.

Янек хитнув головою, глянув іще раз на Химу й рушив до вельосипеда.

— Вона піде, прошен пана, тільки так... ґедзкаєть ся... піде...

Янек пхнув йому руку, стрибнув на вельосипеда і, торкнувшись злегка до кругленького картузика, хутко задріботїв ступирями. Гудзик ще трохи постояв, подивив ся на дорогу, чи не видко часом "модиски", і тихо пішов назад.

—Ху! От нема чогось модиски! — крикнув Карпо, кидаючи вила й дивлячись на Гудзика, що проходив біля його. —

Пошила б мені пальчатки... А я б їй зуби вставив із оцих вилок... Однак ріжки випадають!...

У модиски кінські зуби,
На модисці гарні шуби,
Гей, модиска моя, разлюбезная моя! —

на весь голос узяв він і цілий гурт зараз же підхопив твір Карпа, що співавсь на голос "Барині".

Гудзик, ніби не чуючи нічого, але укусивши трохи губи, пройшов трохи й зараз же гукнув:

— Химо! Кидай граблї, іди до двору!

— Я не піду-у-у! — почув ся голос Хими, і з-за машини виступила її постать з граблями.

— А я кому кажу йти! Зараз же менї ступай... Візьмеш квітки і квітанцію на дворець... Чуєш?

— Ну-да-а-а! — плаксиво крикнула Хима. — Я не хо-о-чу, нехай хтось другий піде...

— Гаврило! А ти знаєш, скільки ряботиння у модиски?— гукнув Карпо до високого, тонкого парубка, що стояв недалеко від Гудзика біля воза з снопами.

— Так не знаєш? Милїон та ще й двадцять та під носом вісімнадцять. А приданого знаєш скільки? пятьсот!

— Карпо! — ледве здержуючись, скрикнув Гудзик. — Як хочеш робити, так роби, а не хочеш, так забірай ся к чортовій матері!

— Хе? — Насмішкувато скривив губи Карпо. — Скажіть, які вони сердиті... Не люблять...

Він підняв вила і, схопивши ними навильник соломи, далеко шпурнув її від себе.

— Химко! — вмить заревів Гудзик, — довго ти там будеш копатись, закопало б тебе в сиру землю, кукло американська! Що, я жартую з тобою, чи якого чорта! Ступай менї зараз!

— Ну-да-а, як дале-е-ко... — знов плаксиво скривила губи Хима.

— Ет! — рішучо підбіг до неї Гудзик і, схопивши граблї, далеко шпурнув до лантухів із пшеницею. — Забірайсь!

Хима хмикнула ще раз, накинула краще хустку й тихо пішла від машини. Де-хто гукнув їй вслїд погану лайку, де-хто мовчки вткнув ся в роботу, а Карпо тільки зціпив зуби і навіть не подивив ся на неї.

Замовкло коло машини, як замовкає, бува, серед бурї й негоди.

Робили тихо, не співаючи, без сміху й жартів, немов чекаючи чого. Навіть Гудзик не ходив за паровик, а понуро й суворо сидів на лантухах, з-під лоба позираючи иноді по робітниках.

Чути було тільки ревіння й гудїння машини, вигуки хлопчиків-погоничів та тарахкотїння млинків.

Пройшов іще деякий час. З-за паровика трохи задихавшись, з'явила ся рум'яна здорова Хима. Пошукавши очима й забачивши економа, вона з діловитим, поважним виглядом підійшла до його.

—Казали панич, щоб ви в-вечері зайшли до них, щось мають казать вам, — вимовила вона, подаючи якийсь пакуночок, загорнутий в папір.

— Не казав про що? — не дивлячись на неї, спитав Гудзик, беручи пакуночок і ховаючи в кишеню.

— Нї; казали тільки, щоб зайшли.

— Добре.

Хима повернулась і так само діловито почала шукати своїх грабель.

— Ось!—хитнула головою Федоська на землю біля себе, де лежали Химчині граблї. Хима підняла й зайняла своє місце, маючи все таки такий вигляд, нїби нїчого не трапилось і все йде, як слїд йому йти. Дївчата мовчали.

Карпо зразу ж побачив по її лицї, по знайомому йому дуже виразї в очах і в куточках губ, навіть по тому, як вона ступала, що не дурно "Янек" приїздив...

Він іще міцнійше стулив губи, нахмурив ся і ще з більшим запалом замахав вилами. Солома далеко летіла через голови товаришів, які иноді поглядали на його, теж похмурі й суворі.

— Кидайте за мене! — вмить зупинивсь він і, кинувши вила, пішов повз машину до діжки з водою. Напившись, він утер ся, підняв окуляри на лоба й тихо пішов по-біля дівчат, иноді зупиняючись коло де-кого з них. Гудзик пильно слідкував за ним, не встаючи з лантухів і похльоскуючи нагайом себе по чоботї. Всї скоса поглядали на них крізь порох і полову. Машина ревла.

— Федосько! — гукнув Карпо, зупиняючись між Федоською й Химою, і скоса подивив ся на Химу. Федоська підвелась і озирнулась на його.

— Тобі Гудзя не дарував хусток?

— Нї... А що?

— А от нашій Химі не накупиш ся нїяк...

Хима, зачувши своє імя, озирнулась до них, але не розібравши за галасом, незрозуміло подивилась на Карпа й Федоську. Карпо, нїби ухиляючись від воза, що саме підїзжав до машини, підійшов зовсїм близько до неї.

— Бідна Хима вже й не знає, куди їх ховати. То має хустку за Гудзю, то за панича Янка, то за панича Станика... Клопіт!

Федоська засміялась і посунула полову до волока.

— Бреш-и-и! — з погордою кинула Хима, засовуючи граблї під машину.

— А що дав панич Янек, чи сережки, чи хустку?

—І сережки й хустку! Ну, то що? бою ся тебе, чи що? — повернулась вона раптом до його і прямо подивила ся в очі. — Пхи! злякала ся!...

Карпо трохи змішав ся, не чекавши сього, але злість зараз же ще дужче закипіла і здавила йому груди.

— А вже ж! Поганому виду не буває стиду!

— Увва! Ти хороший!... Знаємо!

— Що ж ти знаєш?

— Нічого... Знаємо...

— Що ж ти знаєш?... У-у-у, паршива! — злісно штовхнув він її ногою й повернув ся йти.

— Ну, ти! халамидро!... Чого б'єш ся? — скрикнула Хима, — бо зараз скажу панові, як ти підмовляєш...

Карпо мовчки повернув ся і, не давши навіть скінчить, знов іще дужче пацнув її ногою.

— Па-а-а-не! — жалібно закричала Хима, одсовуючись від його. — Халамидро!

— Ой, Химко, гляди! — ледве здержуючись, проскрипів зубами Карпо, ненависно дивлячись на неї, — бо і твойому панові будо і тобі перепаде...

— А чого б'єш ся?... Я тебе зачіпала?

— Ти чого чіпляєш ся до дівки? — вмить почув ся за ним голос Гудзика. — Іди на місце!

— Я не подивлю ся ні на твого батька, ні на паршивого Гудзика, а так дам, що знатимеш! — не вважаючи на Гудзика і не повертаючись, промовив Карпо. — Я тобі покажу, який я халамидра, ляцька помийнице.

— Карпе, ступай до соломотрясу! — І між Химою й Карпом з'явилась постать Гудзика. Всі покинули роботу і, то посхилявшись, то виступивши з-за машини, пильно дивились до них. Тільки машина ревла й торхкотіла порожнім барабаном.

Карпо мовчки подивив ся на Гудзика й, повертаючись іти, кинув до Хими:

— Я тобі покажу, паскудо, підожди!

— Сам ти паскуда... Халамидро!

Карпо вмить скажено сіпнув ся й кинув ся до Хими.

— Па-ане! — заверещала та перелякано і, як опечена, зірвала ся з місця.

— Карпе! — погрозливо крикнув Гудзик, перепиняючи йому дорогу. — Не смій її бити!

— А тобі яке діло? — раптом спиняючись, люто повер-

нув ся до його Карпо. — Ти якого біса лїзеш? Тобі яке діло? Га?

— Я тут хазяїн!

— Плювать я на тебе хотів!

— Я тебе плюну!

— Ти? — змірив його з погордою з ніг до голови Карпо і зареготав ся. — Ану, попробуй!

— Попробуєш!

— А ну ж, ну попробуй! —насуваючись на його, підставляв йому бік Карпо. — Ну, бий же, бий!...

— Забірай ся до чорта, мурло! — Чого лїзеш?...

— Та чого ти дивиш ся на його, Карпе? — почулось десь із купи робітників, що почали збігатись звідусюди. — Бий його, мироїда проклятого!... Гроші хай дає... Бий його!...

Гудзик зблїд і як, буває, маленький, завзятий цуцик, що попав на чужу вулицю, між чужих псів, озирнув ся на всї боки. І побачив — в той саме час, манїрно підтримуючи поділ ситцьової, білої суконї, жахливо, мов по багнюцї, ступаючи по розкиданій полові, з-за паровика наближалась "модиска".

—Гу-у-у! гу-у-у! го-о-о! тю-у-у! тю-ю! Моди-и-с-ка, моди-и-с-с-ка! — вмить заревли, зашипіли, засичали в валцї. — Тю-у-у! тю! Учга-а! тю!

Модиска здивовано-перелякано зупинилась і незрозуміло стала дивитись в їх бік. З-за скирт, від возів, од волоків, зачувши крик і галас, збігались дївчата, хлопцї й поважні навіть дядьки.

— Ну, чого ж ти не бєш? Ну, ти! Бий же, бий! Он і модиска твоя прийшла... Та бийже! — ще ближче насунув ся Карпо.

Гудзик, блїдий весь, тільки одсував ся потроху і, сціпивши губи, важко сопів носом.

— Та вдар же хоч раз... Он же й гарапник маєш! — хитнув головою Карпо і, раптом зігнувшись, схопив ся за нагай. Гуд-

зик перелякано сіпнув ся назад і, шарпнувши рукою, вперіщив Карпа нагаєм.

— А-а так он як! — заревів несамовито Карпо і всїм тїлом кинув ся на Гудзика. Той побачив тільки, як біла ситцьова сукня вмить повернулась назад і загомоніла за паровиком, почув, як його зімняла якась сила, і не вспів оглянутись, як опинив ся на землї. Потім щось дуже гостро вдарило по зубах, по носї, в ротї зробилось солоно, солоно, потім почув ся якийсь крик, його чогось возили по землї й нарештї він опинив ся на ногах. По лицї й по грудях текла кров і в ухах гукало так, ніби туди уставлено паровика. Карпо червоний, з розбитими окулярами на грудях, стояв серед купи робітників і палко говорив щось, дехто похмуро слухав, а дехто і сміяв ся. Машина вже не гудїла, стояла, так що чуть було все.

— Та плювать я на його хотїв! — крикнув Карпо. — Хай гроші віддасть за роботу! Що? Та я й на судї це саме скажу... Проценти з нас дре за наші гроші, а ми мовчи?... Ого!... У його нема грошей? Ну-ну! Та зараз обшукайте його та й знайдете... Гроші давай!! — вмить скажено сіпнув ся він до Гудзика, що обтирав ся мокрою хусткою, яку намочив йому машиніст. Карпа здержали.

— Я тобі покажу гроші, — підожди! — промовив понуро Гудзик, держачи хустку коло носа. — Ти у мене ще побачиш, як людей убивати...

Він устав і пішов до дїжки з водою. Постоявши трохи біля неї, він вмивсь і тихо вернув ся до купи. Ніс йому розпух, почервонїв і блищав, як намазаний салом, під лївим оком світив синяк.

— Пускайте машину! — повернув ся він до машиніста, що балакав із Андроном. — А ви йдїть по місцях!... — кинув він до робітників, не дивлячись на них.

Але ніхто й не рухнув ся, тільки Карпо знов шарпнув ся до його і щось закричав, але його знов спинили. Гудзик поди-

вив ся з-під лоба на всіх і знов, одвертаючись, тихіше промовив:

— Ідіть же до роботи... нема чого...

— Зробіть виплату! — гукнув хтось із валки.

— Яку виплату? — нібп не розуміючи, подивив ся Гудзик у той бік, де зачув ся голос.

— Не знаєте? — тихо й серйозно обізвав ся Андрон, що підійшов ближче.

— Не знаю.

— Ну, то можна вам сказати. Давайте нам зараз ті гроші, що ми заробили у вас. О!... Давайте зараз... Ось так виймайте з кишені та й давайте...

Гудзик мовчки подивив ся на його злим і похмурим поглядом.

— Чого дивитесь так, наче поцілувати мене хочете? Хочете, шоб пішла машина — робіть виплату... Хочете, щоб стояла... то не давайте...

— Та нема в мене зараз грошей...

— А ви пошукайте...

— Та бреше він! У кишені... — закричав Карпо, але Андрон озирнув ся до його, зробив рукою, шоб мовчав, і знов повернув ся до Гудзика.

— Немає, кажете?

— Нема... в суботу...

— Ну, то прощавайте... Гайда до дому!... Пошукайте краще!

Гудзик тільки стиснув плечима й пильно подивив ся на похмурі, рішучі лиця робітників, що почали вже рухатись і відходити.

— Почекайте! — бовкнув він. Андрон зараз же зупинив ся.

— Я дам тепер половину, а в суботу...

— Слухайте, пане економе, — перебив його сердито Андрон, — коли хочете говорити, то говоріть діло, а не крутіть!

Не думайте, що ми такі вже дурні, як ви собі справді гадаєте. Що морочить голову? Нема у вас грошей? А давайте на що, що зараз знайду у вас у два рази стільки, скільки нам треба? Що ж ви думаєте, що ми не знаємо, які ви гроші даєте нам на проценти? Наші ж, наші! Ті самі гроші, що ми заробляємо у вас. Годї!... Тепер инший час настає! Думаєте, що й до віку мужик дурний буде? Чекайте трохи! Он у полтавській губернії задали вам перцю, буде й на вас всїх... Ироди! Мироїди! Ще дурить голову!

Невеличкі запорошені очі Андрона гнївно засвітили ся, і голос мов подужчав і задзвенїв.

— Ей, Андроне, гляди! За такі слова знаєш що буває? — з погрозою буркнув Гудзик, але Андрона наче ще більше підогріло се.

— Що буде? Що? У тюрму посадять? Військо покличеш? Чорт вас бери! Кличте, бийте!... Пропадаємо все одно з панської ласки. Гроші наші давай! Давай хоч те, що даєте! Думаєте, не бачимо, на кого робимо? Не бачимо, що той, хто наших дївчат за пятака соромить на все село, живе з нашої працї. Не знаємо, що ми оцими руками заробили ті пятаки, що він нам кидає!! Годї! Чорта з два тепер! Давай гроші, що заробили! А потім давай по 80 к. у день, то й робитимем. А не хочеш, шукай собі других дурнів... А ми вже порозумнїшали.

— По 80? — скрикнув Гудзик.

— По 80, по 80!

— Та ти не здурів часом?

— Дурій сам!... А ми вже були дурні, що ми робили по 30 копійок у день, та ще й позичали у тебе свої гроші...

— Та які гроші? — перебив Гудзик. — Які гроші? Чого ви до мене чіпляєтесь? Чим я винен, що пан не дає грошей вам? Що я, свої даватиму вам?

— Брехня! Пан давав, та ти ховав тільки. Знаємо!... Та яке нам дїло до пана? Всї ви однї чорти! Ти наймав нас, ти й давай! Даєш?

—Ні!

— Ні?!

— Ні.

— Хлопці! До дому! Всї до дому! — палко закричав Андрон до всїх. — Хто зостанеть ся, тому сам розіб'ю пику. Хай шукає собі...

— Чекайте! — знов бовкнув Гудзик, але Андрон уже не зупинив ся. Махнувши тільки рукою, повернув ся злегка і крикнув:

— Нема чого чекати!

— Чекайте, я... Дам по 60!

— По 80!

— Зачувши "60", деякі почали зупинятись і нерішуче мнятись. Але Андрон, Карпо і ще дехто зараз же накинулись на тих і рушили таки.

— Глядіть! — закричав раптом Гудзик. — Це вам так не минеть ся!... Начальство про це сьогодня ж узнає!

— Плювать хотїли ми й на тебе і на твоє начальство! Що, ти нас можеш примусить, щоб ми у тебе робили? Га? — зразу ж озирнув ся і навіть ступив до його декілька кроків Андрон. — Можеш? Ого!... Побачимо!

— Побачите!

— Побачимо! А от чи пустиш ти свою машину, то ми теж побачимо! Хлопці... Беріть паса!... Таскайте до дому!... Хай кличе своє начальство... Даси наші гроші та по 80 у день, тодї вернемо! Беріть паса!

Гудзик перелякано здрігнув ся й хотїв щось сказати, але тільки розкрив рота і мовчки смішно якось став дивитись, як декільки хлопців в один мент згорнули пас, з реготом понесли його кудись і сховались у валці.

І це всїх ще більш ніби підпалило. Підняв ся галас, крики, замахали руками, загомоніли, забалакали навіть ті, що перше ховались за других, кожний хотїв вилить те, що накипіло за день. Гудзик пригнічений ходив від паровика до машини, за-

заговорював то до одного, то до другого, але почувши гидку лайку, або сміх, одходив і з жахом дивив ся, як усї до одного збірали свитки, торби і всї свої манатки. Йому не вірилось, що вони справдї заберуть паса, що вони покинуть роботу й лишать його тут самого з машинїстом; йому не вірилось, що машина стане і він не встигне на після завтра доставить на дворець уже продану пшеницю. Йому не хотїлось вірити, що вони повстали проти його і вже більше не послухають його.

А робітники вже рушали від машини, дївчата навіть і піснї затягнули. І нїякої надії не лишало ся Гудзикові. Лиця були серйозні, з твердим і рішучим виразом, в очах просвічувала ненависть до його.

— Андроне! — гукнув Гудзик.

Всї раптом зупинились і з купи вийшов Андрон.

— Я дам зараз усїм виплату! — похмуро й безсильно кинув Гудзик і став виймать із бокової кишенї якусь невеличку книжечку.

— І по 80?

— І по 80.

Всї весело зупинились, і почали вертатись. Почала ся виплата.

Коли через якийсь час до машини, засапавшись, прибігла "модиска" зі своїм батьком і якийсь іще синенький ляшок, Гудзик, сидячи на лантухах, уже долїчував останнїм робітникам гроші. Нїс йому рознесло, одно око заплило і обвело ся синьою смугою, на губах іще лишила ся суха, запекла кров.

Машина вже ревла, гудїла, вкривала порохом усе навкруги й нїби акомпанїювала гучній піснї дївчат.

Скінчивши виплату, Гудзик, "модиска", її батько і синенький ляшок почали радитись....

РУСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

Се правдива українська народна робітнича орґанїзація в Америцї.

Заснована вона доперва з кінцем 1910 року, а вже числить тисячі членів по всїх закутинах широкої американської землї.

Руський Народний Союз поставив собі цїлию згуртовати всїх Українців в Америцї без огляду на їх переконаня релїґійні та полїтичні та нести їм поміч моральну і матеріяльну.

Вступайте до Р. Н. Союза і ви сейчас. Єслиж нема віддїлу Руського Народного Союза у вашій місцевости, постарайте ся самі такий віддїл у себе заложити.

Лише пять членів потреба щоби з'орґанїзовати віддїл.

Пишіть на таку адресу:

RUTHENIAN NATIONAL UNION

524-530 Olive Street, Scranton, Pa.

